

HAKİKATİ, HAKİKATİ
VE
YALNIZ HAKİKATİ YAZMAK...

*Mehmet İSMAIL **

Bahtiyar Vahabzade kendinden sonra edebiyata girenlere eserleriyle neyi öğretti?

Beni düşündüren soruların başında her zaman bu soru geldi. Gelen her yeni nesille yeniden gündeme gelmeyi başarmak, gerçek ve büyük sanatın meramı bundan ibarettir. Her zaman akordu mükemmel saz gibi, her zaman kendinden bir adım önde olabilmek, değişen kuşakların yeni ruhi hâllerini zamanında içine doğmuş gibi hissetmek, her gelen kuşakla edebiyata yeniden gelmek, okuyucu hafızasının zaman maratonunda dünü, bugünü ve yarını birleştirmek başarısı ve tüm bunların hepsi Bahtiyar Vahabzade'nin sanatkâr portresini belirleyen hatlardır. Ve tüm bunlar kendinden sonra gelenlere bırakılmış edebî mirastır, diyebiliriz. Bu mirasın sahibi ömrünün sonuna kadar bir zamanlar kendisi için kılavuz seçtiği ana fikre sadık kaldı:

Bizim senet dünyasının

Kırık telli sazıyım.

Birce bundan razıyım ki

Kendimden narazıyım..

“Kendimden Narazıyam”

Her yıl bahar geliyor, aynen bin yıldan beri geldiği gibi, her defasında da sanki yeni kuşaklar için yeniden geliyor. Sonra yaz, güz, kış oluyor, ama fasıllar plağında, dönüşünde bizden uzaklaşsa da, baharın yeri başkadır. Her zaman kendince yeniden keşfettiğin, vurulduğun şairin şiirleri de böylece yaza benziyor. Bütün bu özelliklerinden dolayı da Bahtiyar Vahabzade'nin sanatına sevgi nehri yıllar geçtikçe daha bir güçlü akıyor, sakın göle atılmış taşın yarattığı dalgalar gibi gittikçe artıp genişliyor.

* Doç. Dr., Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Şair her şeyden önce manevi duygu ve düşüncelerinin hayata geçmesine çaba göstermelidir. Aslında bu “çaba göstermelidir” sözü yersiz. Çünkü şair, gerçekten de Hak’tan gelen şairse, bu onun kaderinde var, onunla beraber doğar. Bu anlamda Bahtiyar Vahabzade her yönü ile talihinin şairidir. O, edebiyata gelişiyle şablonlaşmış “Vatan” şiiri konusuna yeni bir anlam getirdi, edebiyata ve ondan önce gelmiş şairlere “Vatan” şiiri böyle yazılır dercesine farklı şiirler yazdı.

*...Yüz yüz yiten olsun,
Bin bin de biten var.
Şükr eyleyelim ki
Bizden hem evvel,
Hem sonra vatan var.
“Vatan var”*

Bugünün okuyucusu, özellikle Anadolu’da yaşayan Türk okuyucusu belki de verdiğim bu örneği okuyup omzunu silkebilir, yani bu malum hakikati şiire taşımanın ne anlamı var? Bu düşüncesinde kendini haklı da görebilir. Ama “vatan”, “millet” kavramlarının dile getirilmesinin yasak olduğu katı Sovyet yıllarında her tür olumsuzlukları göz önüne alıp böyle şiirler yazmak nerdeyse imkânsız bir iş idi.

Şiirler yazıldıkları memleketlere benziyor. Devleti, ordusu, topu, tüfeği olmayan Azerbaycan gibi memleketlerde ordunun, topun, tüfeğin yerini şairlerin şiirleri, âşıkların sazları alıyor. Bahtiyar Vahabzade bu hakikati Sovyet dönemi Azerbaycan şiirine getiren ilk şairlerden biri idi. Ne yazık ki Sovyet döneminde Azerbaycan edebiyatı görünmez ellerle sanatın ana yolundan uzaklaştırılmıştı. Edebiyatın konuları da değişmişti, bu konuları bazen bilerek, bazen de körü körüne edebiyata yansıtan bir yazarlar ordusu oluşturulmuştu. Edebî şablon böyleydi, ya bu şablona boyun eğmeli, ya da hayatın azaplı köşesinde ömür çürütmeli idin. Oysa ki başka örnek aramaya da gerek yok, tarihte şairliğin feneri Nesimî örneği vardı. “Hak benim”, deyip “enelhak” söyleyen ve her ne olursa olsun yalnız hakikati, hakikati ve hakikati savunan ve bu uğurda ölüme giden bir şairden sonra ilhamını Hak’tan alan hangi şair uyduruk bir başka şablona boyun eğdi? Ama ne yazık ki bu uyduruk şablona uyanlar istemediğin kadardı. Demek oluyor ki Bahtiyar Vahabzade geçen asrın altmışlı yıllarında Nesimî ananesini yeniden yaşatan, hakikati, hakikati ve yalnız hakikati dile getiren ilk şairlerden biri idi. Bu tekliği de ona çok pahalıya mal olmuştu. Vatanın ikiye bölünmüşlüğüne gün ışığına çıkararak “Gülüstan” şiirinden sonra başına ne çoraplar örüldüğünü iyi hatırlıyorum. İki sene işsiz kaldığı, eserlerine yayın yasağı konduğu yıllarda o, gerçek şair metaneti gösterdi. Ne idi şairin günahı, hakikati söylemek, vatanının ikiye parçalanmışlığını dile getirmek:

*Araz’ın
Bu kıyısı Vatanım,
O kıyısı Vatanım.
Vatanı görmeğe amanım yok benim.
Bu nasıl vatandır?*

Görmedim yüzünü gelsem de bu yaşa.
Ömründe bir defa selam söylemez mi
Kardeş kardeşe?
Bu gamım, bu derdim dağlardan ağırdı.
Arazın suyuna karışıp akarım.
Fuzuli gurbetten vatana bakardı,
Ben ise vatandan vatana bakarım...

Büyük felaket, felaketi taşıyamamaktır. Bahtiyar Vahabzade o felaketli günleri alının akı ile atlatacağı. Bu satırları yazdığımda içimden bir his de geçmemiş değil. Bir zamanlar yayımlanmayan, elden ele gezip diller ezberi olan “Gülüstan” şiirini 1991 senesinde genel yayın yönetmeni olduğum *Gençlik* dergisinde yayımlamamı hatırladıkça içimde bir rahatlık hissediyorum. O zaman o eser, bana dergide İran ve Rusya arasında 1813 ve 1828 senelerinde yapılmış ve Azerbaycan’ın ikiye parçalanmasına sebep olmuş mukaveleleri de yayımlamaya imkân sağlamıştı. Zaten Bahtiyar Vahabzade de “Gülüstan” şiirinde o amansız antlaşmaların getirdiği belaları kaleme almış ve hakikati yazdığı için cezalandırılmıştı.

Belki bundan, vatanın talih haritası tüm coğrafya kitaplardan daha mükemmel bir şekilde onun şiirlerine yansımıştır. Bahtiyar Vahabzade’nin şiiri ardındaki edebî nesillere her şeyden önce vatandaş olmayı, sözü yüze söylemeyi, hakikati, hakikati ve yalnız hakikati yazmayı öğretti:

Çok eğilen görmüşüm eğilmeyen başları,
Sular duruldu gördük, dibindeki taşları.
Unvanını değiştirdi dünün alkışları
Niye de değişmesin, ahı dünya fırlanır.

Ebedini dünyanın, ben ebedi sanmadım,
Bir ateşe tutuştum, bin ateşe yanmadım.
Putlar geldi ve gitti, birine inanmadım
Niye inanmalıyım? Ahı dünya fırlanır..
“Ahı dünya fırlanır...”

Şairin kendisinin de değiştiği gibi “putlar geldi ve gitti” ama tarihte kalma bahtiyarlığı Bahtiyar Vahabzade’nin oldu.